

Kégl Ildikó

Maradtunk emlékek karanténjába zárva

Oláh András: Fagyponat alatt

Oláh András legújabb verseskötetében felejtés elleni költemények kaptak helyet. A költő átpoetizált emlékezete. Ilyesformán a Magyar Napló gondozásában megjelent Fagyponat alatt című versgyűjtemény voltaképpen egy unikális emlékkönyv, magával ragadó, megsárgult, régi fotókkal illusztrálva. Meglehet, egyetlen fotó sincs a kötetben, hiszen azok a finom nyelvi struktúrákat és megkapó költői képeket sűrítő szövegkorpuszból rajzolódni ki. A mátészalkai költő legújabb könyvében az emlékmotívumok újfent meghatározó szerephez jutnak, s dominanciájuk elvitathatatlanságáról egy releváns információ is árulkodik, miszerint maga az emlékezés kifejezés negyvenegy alkalommal szerepel a kötetben. Ez a matematikai kitekintés érvként sem utolsó, mindazonáltal egy versgyűjtemény kvintesszenciájaként is értelmezhető. Prognosztizálható általa, hogy adott szövegmező horizontján az emlékezet őrizte képek és relikviák gyakorta felbukkannak majd.

Kilencvenegy oldalon át emlékezik a költő, s önti versformába a múlt eseményeit, várva, hogy a hőmérő higanyszála fagyponat fölé emelkedjen. Emlékezik az iskolakert kihalt gesztenyéire, a párába rejtőző szentgyörgyi várra, libbenős szoknyákra, létrán csimpaszkodásra, padlástérben kúszásra, a nagypapa bádög-bögréjére és a lányra, akinek egy pillanatra zsákmánya lett, pedig még a nevét sem tudta. Bár látszólag öt ciklusban zajlik a merengő emlékezés, alapvetően két témakörre osztható a hetvenkét verset tartalmazó kötet. Emlékezés az ősökre, és emlékezés a szerelemre. A meglehetősen beszédesek ciklusokban – *mellékutak, falak, útlevél a múltba, utószezon, zátonyok* – szinte kivétel nélkül szabadverses formában zajlik a múltba révedés.

Mindjárt az első versciklusban megtapasztalhatjuk, hogy a költő visszapillantásainak, szemlélődésének és léttapasztalatának eredménye egy-egy strófába fargott szentenciózus felismerés: „*hisz ketten kellünk a magányhoz is*”, (*mellékutak*). Spirituális mélységből, velőig hatolva szól ki a versből a szerző, aki magányunkat – időnként társas magányunkat – gyakorta szövegezi meg a fentiekhez hasonló erős emocionális töltéssel. „*Tudtam, hogy nincs fájdalmasabb/ mint magányosnak lenni veled*”, (*jobb lett volna*). Oláh András orgánuma nehezen téveszthető össze másokéval. Nyelvi mélységeivel, képalkotásának könnyed, csillámló játékoságával a leghétköznapibb élethelyzeteket is úgy szövegezi meg, hogy ezáltal az olvasó új szerepbe kényszerül: nemcsak megfigyelőként, de résztvevőként lesz jelen a költő által megidézett világban. Ebben az elégikus intonációval elénekelt világ-

ban, amelyben a szavak különös és izgalmas jelentésstruktúráival találkozhatunk. Figyelemre érdemes a szerző viszonya a múltidézés szertartásához. Reflexív költeményei által bepillantást nyerhetünk a folyamatba, miként kerül kölcsönhatásba emlékeivel, s megfigyelhetjük azt is, a lírai alany hányféle perspektívából közelít azokhoz. Oláh András van úgy, hogy egyenesen vágyja az emlékképeket, máskor mindössze nem áll az útjukba, s engedi hatni azokat, s megesik olyan is, amikor arról mesél, hogyan túrja ki egyik múltbéli pillanata a másikat. Mi több (*az állomás mellett*), olyan létállapotot is megidéz – korántsem paradoxonként –, amikor nem megy az emlékezés: „*hiába igyekszel összerakni/a szétszórt tegnapokat/melyek melléd szegődtek észrevétlenül.*”

A Ratkó József-díjas szerző tizenhatodik könyvében kevés a beteljesülés, és sok a kérdés. Ne engedjük magunkat megtéveszteni, akkor is sok a kérdés, ha egyáltalán nincsenek kérdőjelek – mint mondatvégi írásjelek – a versgyűjteményben. Megannyi kérdés közül alighanem a „mi lett volna, ha” típusú fejtegetések vannak túlsúlyban. Az idő eliszkolásával történő szembenézés, s ezzel együtt az elszalasztott lehetőségek számbavétele rezignált intonációt ad a kötet verseinek. A költői alany miközben elkopott időkre, elkopott szerelmek-re tekint, rendre el-eltűnik: „*talán jobb lett volna mégis nem kívánni/ hogy az a nyári apály kiszáritson bennünket, (jobb lett volna).*” Csakhamar észleljük, hogy ez a merengés pusztán számvetés-ízű megállapítás, elégiába csomagolt passzív konstatálása a helyzetnek, mintsem cselekvésre ösztönző felismerés. Hiszen a lírai én finom nyelvi struktúrákkal, megkapó képekkel arról tesz vallomást, hogy már késő, nincsen mód, alkalom, erő – és legfőképp idő – másképp cselekedni. Mert „*már kikopott az álmok bátorsága/így hát /maradtunk emlékek karanténjába zárva*”. A fiatalság elmúlt, a szerelem ideje lejárt, s olybá tűnik, a tolvaj idő ifjúságunkkal együtt túsul ejtette álmainkat, merészségünket is: „*félünk újratemetni az emlékeket*” (*mellékutak*). Marad hát a múltidézés. Az egyszer volt szép pillanatokkal történő melegedés. „*Még emlékszem a belőled/ sugárzó melegségre s az illatodra*” – vallja be az első ciklusban helyet kapó *kartávolság* című költeményében. Hasonló nosztalgiával tekint a múltba az ugyanitt szereplő címadó vers – (*fagypontra alatt*) – strófaiban is: „*részegült sóvárgással öleltelek/ a körénk szűkült idő rácsai közt.*” Ha a hőmérő higanyszála fagypontra alá süllyed a melegségre vágyódás tiszta, szép – és a lehető legelemibb – igényként merül fel. Mert kétségbeejtő még a gondolat is, ha a fagyponthalattiság konstans állapotként sejlik fel. Következtetésképp a címre, a fagypontra alatti létállapotra emlékezéssel reflektál a költő. Mert ilyen hőmérsékleti viszonyok között mégiscsak szükségeltetik a védőítal: a meleg mézes teaként, illatozó forralt borként használt emlékezés. Muszáj, hiszen enélkül „*hiány van és sötét – kafkai fájdalom –/kihültek a szavak s bennünk nincs irgalom*”, (*akkor is*). A szövegtesteket vizsgálva valóban okkal támadhat olyan érzésünk, hogy a kötet-

ből – miképp a cím sugallja – áradnak a mínuszok, s megannyi érzékszervünkkel észleljük a vacogást: hideg boncasztal, szörnyű fagy, örök szomjúság, ledólt falak, ismétlődő halál, didergő szavak, fekete kabát, eleven seb. Ez irányú percepciókat erősíti a borító ködös, sűrű, kétségbeejtő magányt és dermesztő sivárságot sugalló képi világa. Figyelemre érdemes, ahogyan a légkörtan elemei beépülnek a metaforákba, s ezáltal a hideg, és az arra adott válasz megkapó nyelvi struktúrák szintetizálódnak a kötetben, egészen unikális versvilágot teremtve.

Oláh András legújabb versgyűjteményében (is) régi nők vannak a strófákba zárva, velük együtt szerelem, és a szerelemben megélt dimenziók. Mélységek és magasságok. Sérülések és gyógyulások. Megélés és meghunyászkodás. Vagy épp maga a döntéshelyzet: a megélés vagy meghunyászkodás dilemmája. *„egyszerűbb volna meghunyászkodva/ odébb-állni mint eljutni hozzád”* – mondja panaszosan (amikor egymásnak fájunk). Izgalmas élethelyzetet idéz meg egy szerelem keletkezéstörténetéről mesélve: *„a játék komolyra fordult: magunk/ lettünk a fájdalom és a feloldozás”* – (emlékszem) című versében. Múltidézés közben költészetében – miképp jelen kötetében is – rendre megjelennek a szimbolikus útmutatók, amelyek olykor direkt, máskor rejtett utalásokkal engednek bepillantást nyerni a lírai én életútjának egy-egy szakaszába. *„Talányok igazítják utunkat/meg a tegnapi napokból előtápaszkodó emlékek/amikor még nem akartunk kilépni egymás jelenéből”* – írja *kartávolság* című versében, hogy újfent azt érezze az Oláh András-i költészetet tanulmányozni kívánó elme, megannyi elhantolt vágyat sűrít magába ez a verseskötet is.

A három – javarészt a szerelemnek teret adó, de közügyeinket, nemzeti sors-tragédiáinkat is megidéző – versciklust követően a negyedikben (*Utószezon*) az ősökre irányul a személyes emlékezet. A családi narratívák helyet szorítanak maguknak a jelenben, s ott látjuk a bravúrosan megformált szövegkorpuszokban a monumentális fotográfiát, rajta a „szökevény” ősekkel és a még élő rokonokkal. Megjelenik az anya, s a biztonságot nyújtó otthon fészekmelege máris árad a megkapó hasonlatokkal tarkított visszaemlékezésből: *„anyu rám terítette kendőjét / úgy aludtam el az ölében/ mint egy doromboló kismacska”* (éjszaka a pályaudvaron). Aztán az apa képe is kirajzolódik: *„az öreg az ajtó előtt pipázott s bámulta/ a semmit”* (más szemével), majd a nagymama, aki: *„összekulcsolt ujjain számlálja/ miben reménykedhet még”* (örök tizenhat éves), végül a nagyapa bukkan elő: *„kalapodat levéve baktatsz a dohányillatú csendben”* (visszanézve). Szerzőnk az ősöknek szánt fejezetből sem negligálja a szerelmet. A ciklus címadó versében a dédnagymama szomorú életútján, beteljesületlen érzésein mereng. Az asszonyon, *akinek „esélye sem volt, hogy kimenekíthesse/ az álmokat.”* Látszólag rezignáltan árad ki a szövegtestből a sírba vitt titok fájdalma, ám figyelemre érdemes, ahogyan a beletörődő hangnemet egyszerűben felváltja a fájdalom kibeszéletlen-

ségéből eredő elfojtott feszültség, mígnem kérdéssé kulminálódik a részvétteljes visszaemlékezés: „*fáj-e a hiányos emlékezet?*” Alighanem magyarázatot is ad az emlékező költő a boldogtalanságra: „*nagyapám szerelemgyerek volt/ anyja nem árulta el kiért is vállalta/ hogy örökös utószézonban éljen*”. Eme családi albummá minősült fejezetben megannyi panaszkodó hangvétellő megállapítást tesz a szerző, miközben lajstromba veszi – hol általánosságban, hol konkrétan összegezve –, kit és mit rabolt el tőle a tolvaj idő: „*egyre-másra veszítjük el szövetségeseinket/ az egyik meghalt a másik külföldre költözött/ s van aki egyszerűen csak elfogyott*” (temetés). Miközben másokról mesél, önportrét is fest a költő. Istenhite, a szakrális motívumok finom árnyalatai szépen kirajzolódva vonulnak végig a verseskötetben, s alighanem az adott versciklusban jelennek meg legmarkánsabban. Konstatálhatjuk, hogy hányféle hangon – olykor fohászokodva, máskor panaszosan, esetenként sértett daccal – szól a Teremtőhöz: „*kérni a Jóistent adjon neked támaszt/ s felmérni hidegen ha nem téged választ*” (hagyaték).

A *Zátonyok* című záróciklus újfent a férfi-nő kapcsolatok misztériumáról vall, szép keretet adva ezzel a versgyűjteménynek. Ugyanakkor a szerelem örvényéből kikászálódni képtelen lírai alany mintha egy leheletnyivel bátrabban, aktívabban, de legalábbis bizakodóbban jelenne itt meg az előző fejezetekhez képest. Ez a tény nem negligálható, hiszen ettől a reményteli orgánumtól válik rendkívül izgalmassá a kötet, miáltal az előző ciklusokban megtapasztalt melankolikus, rezignált hangvétel érezhetően oldódik valamelyest. Jellemző ez az Oláh András-i versuniverzumra: amikor már kétségbeejtően kövérre dagad a hiány, a magány, a fájdalom a verstestekben, valamilyen irányból hirtelen elérkezik a feloldás. Egy sejtelmes utalással, egy buja kép felvillantásával. Vagy akár egy kérdéssel: „*lehet-e újrakezdeni a tilalom és a véletlenek borzongató ösvényén átkelve/ semmivé szűkíteni a teret.../s eljutni oda, ahol te vagy*” (lehet-e). Nem biztos, hogy lehet. De legalább az elcsüggedő kijelentő mondat végére – „*Maradtunk emlékek karanténjába zárva*” – kérdőjel kerülhet. S ez máris válaszlehetőségeket rejt magában. Egyúttal párbeszédet. A párbeszéd pedig jól jön a magány ellen. Különösen Fagypont alatt.

(*Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2020*)